

Institut za etnologiju i folkloristiku (IEF)
Šubićeva 42
10000 Zagreb

korisnik sredstava **Hrvatske zaklade za znanost**, Ilica 24, Zagreb, u razdoblju od tri godine (od 01. 01. 2012. do 31. 12. 2014.) za:

Istraživački projekt u okviru teme “**Vrijednost i identiteti**”, znanstveno područje društvenih i humanističkih znanosti.

Hrvatska nematerijalna kulturna baština, društveni identiteti i vrijednosti (09/59)

ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, identiteti, vrijednosti, etnologija, folkloristika, kulturna antropologija, Referentni centar nematerijalne kulture, UNESCO, kulturna politika, kulturni turizam, nositelji baštine, digitalizacija, repozitorij nematerijalne kulture

Voditelj projekta:

Tvrtko Zebec, dr. sc., IEF, znanstveni savjetnik
etnokoreologija, nematerijalna kulturna baština, UNESCO

Suradnici:

Ime i prezime, titula, Matična ustanova, radno mjesto, Područje rada

1. Lidija Bajuk, IEF, asistentica
etnologija/kulturna antropologija, mitologija,
2. Melanija Belaj, dr. sc., IEF, znanstvena suradnica
etnologija, prehrana, kulturni turizam
3. Marina Blagaić, IEF, asistentica
etnologija, kulturni turizam
4. Joško Čaleta, dr. sc., IEF, stručni suradnik
etnomuzikologija, vokalna glazbena pedagogija
5. Ivana Katarinčić, dr. sc., IEF, viša asistentica
etnokoreologija, povijesni i urbani plesovi
6. Koraljka Kuzman Šlogar, dr. sc., IEF, voditeljica dokumentacije
dokumentacija, kreiranje baza podataka, digitalizacija
7. Grozdana Marošević, dr. sc., IEF, znanstvena savjetnica
etnomuzikologija, folkloristika, antropologija glazbe
8. Irena Miholić, dr. sc., IEF, znanstvena suradnica
etnomuzikologija, instrumenti, glazbena pedagogija

9. Iva Niemčić, dr. sc., IEF, znanstvena suradnica
etnologija, etnokoreologija, mačevni plesovi

10. Iva Pleše, dr. sc., IEF, znanstvena suradnica
etnologija, studije medija, etnografija korespondencije

11. Ana-Marija Vukušić, dr. sc., IEF, znanstvena suradnica
etnologija, kultura pamćenja, urbane migracije

12. Antonija Zaradija Kiš, dr. sc., IEF, znanstvena savjetnica
filologija, folkloristika, štovanje svetaca, glagoljica, animalistika

I. Sažetak projekta

Kratki opis projekta

Projekt *Hrvatska nematerijalna kulturna baština, društveni identiteti i vrijednosti* izdvaja nematerijalnu kulturnu baštinu kao novi konceptualni okvir za kritičko etnološko-folklorističko promišljanje hrvatske tradicije i pluralnosti identiteta. Cilj je projekta povećati istraživačke, znanstvene, dokumentarističke i savjetodavne kompetencije mladih znanstvenika. Pomogli bismo lokalnim zajednicama koje baštinu žele učiniti prepoznatljivom i razmjenjivom (posebice putem kulturnog turizma), te bismo kreirali osnovu za novi europski projekt umrežavanja ustanova s građom o baštini. Izravna praktična vrijednost projekta jest pohranjivanje spoznaja, dokumenata i ekspertiza u specijalizirane baze podataka o baštini i upoznavanje širokog kruga korisnika (kreatora kulturnih politika, kulturnih amatera, turističkih djelatnika, muzealaca i arhivista, pravnika, studenata i nositelja baštine) s mogućnošću revitalizacije, očuvanja, brendiranja, te zaštite od nekritične komercijalizacije i eventualne zloporabe.

Međunarodni kontekst istraživanja

Demokratsku koncepciju pluralizma baštine uz autoritet neposrednih nositelja posljednjih godina potiče Unesco. Baština je rezultat kulturne proizvodnje koja tradiciji udiše novi život i vrijednosti posebnoga, izvedbenoga i lokalnoga, te je iskoristiva u globalnoj razmjeni, osobito u turizmu. Zahvaljujući dugogodišnjem angažmanu suradnika Instituta za etnologiju i folkloristiku (IEF) na istraživanju tradicijske kulture, Unesco je prepoznao IEF kao kompetentan centar ekspertize. Predlagatelj projekta, Tvrtko Zebec, predstavnik je RH u Međuvladinom odboru Unescove *Konvencije za očuvanje nematerijalne kulturne baštine* (2008. – 2012.) i član stručnog tijela za procjenu nominacija Reprezentativne liste (2011. – 2012.). Pokretanjem Referentnog centra za nematerijalnu kulturu, IEF bi se potvrdio kao centar izvrsnosti u međunarodnom kontekstu, a suradnici projekta, zahvaljujući interdisciplinarnosti istraživačkoga pristupa, kao društveni arbitri koji ne promiču samo nove trendove očuvanja baštine nego i upozoravaju na nedostatke i proturječnosti same *Konvencije*. Kulturnoantropološka i folkloristička analiza UNESCO-ova programa postaje relevantnim znanstvenim poljem; u Seoulu je pokrenut *International Journal of Intangible Heritage*, a na Sveučilištu u Göttingenu projekt i niz izdanja *Göttinger Studien zu Cultural Property*.

Projektom će se istražiti tri razine proizvodnje baštine:

I. Upravljanje baštinom *in situ*

Dokumentirat će se baština upisana u nacionalni i/ili Unescove registre. Studijama primjera propitat će se lokalne koncepcije baštine i povratni učinci zaštite, komercijalne i turističke uporabe baštine, međuuvjetovanost materijalne i nematerijalne baštine, pitanja intelektualnog vlasništva, transnacionalnih kulturnih izričaja i granica baštine, prijenos znanja i umijeća na mlađe naraštaje.

II. Reprezentacija baštinskih vrijednosti

Revalorizirat će se dosadašnja istraživanja baštine u etnologiji i folkloristici te njihova temeljna metodološka uporišta (kazivač, istraživač, teren) i predmet kojim se bave (tradicija, baština, kultura). Osmislit će se novi načini predstavljanja baštine, uspostaviti mreža nositelja i poznavatelja baštine u nacionalnom registru, te izraditi specijalizirane baze podataka i multimedijalni fondovi građe dostupni na mrežnim stranicama Instituta i suradnih kulturnih udruga.

III. Razmatranje odnosa baštine, identiteta i zajednice slijedi teorije o njihovoj međuovisnosti. Zajednica se konstituira putem baštine, baština je okosnica oko koje se identiteti ostvaruju u izvedbi. Takvo dinamiziranje istražiti će se u kontekstu procesa globalizacije i (multi)kulturalizacije s obzirom na mnogostruke identitete, uz pretpostavku da produkcija baštine pomaže prevladati društvene tenzije (promičući kulturnu raznolikost, međukulturnu komunikaciju i univerzalne ljudske vrijednosti) ali ih može i intenzivirati. Propitivanjem ovih odnosa projekt se u potpunosti uklapa u tematski prioritet natječaja.

II. Specifični ciljevi i metode

Ciljevi su projekta razvijanje istraživačkih, znanstvenih, savjetodavnih i ekspertnih potencijala suradnika, te inovativan tehnološko-informacijski razvoj dokumentacijskog centra prema međunarodnim kriterijima izvrsnosti.

I. Razvoj istraživačko-znanstvenih kompetencija

Suradnički tim u kojemu sudjeluje troje renomiranih istraživača, kao i pristup međunarodno kompetitivnom području etnološke deskripcije i evaluacije baštine, jamči transfer znanja i kompetencija na mlađe suradnike u projektu. Osim teorijskoga razumijevanja različitih etnoantropoloških pristupa tradiciji i identitetu, promišljanja ambivalentnosti položaja istraživača (sudionik, evaluator i kritičar) te etičkim načelima odnosa istraživača i istraživanih, istraživanje će se temeljiti na kvalitativnim etnografskim metodama i studijama primjera. Studije primjera uključuju etnografsko promatranje sa sudjelovanjem unutar zajednica čija je baština uključena u hrvatski i/ili u Unescove registre nematerijalne kulturne baštine ili je u postupku kategorizacije (glazba, ples, sinjska alka, korčulanske kumpanije, turistički itinereri, mediteranska prehrana, štovanje svetaca i sl.).

II. Razvoj ekspertnih znanja i njihova primjena

Specifičan cilj projekta jest osposobiti mlađe suradnike da se, uz pomoć transfera znanja i vještina te vlastitog terenskog iskustva, razviju u eksperte za baštinu. Izdavanjem stručnih publikacija, organizacijom radionica ili neposrednom ekspertizom prijedloga nominacije za nacionalnu ili Unescove liste baštine, suradnici će se osposobiti za evaluatore i kulturne arbitre te biti korisni tijelima uprave na najvišoj razini, kao i pripadnicima pojedinih društvenih zajednica.

III. Osnivanje Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu

Jedan od ciljeva ovog projekta jest i da se IEF potvrdi kao međunarodni centar izvrsnosti na području nematerijalne baštine. To podrazumijeva tehnološki razvoj institutskog dokumentacijskog centra, što bi uključilo digitalizaciju dokumentacijske građe, izradu mrežnog sučelja i virtualnog repozitorija heterogenih sadržaja nematerijalne baštine, uz pomoć europskog ili regionalnog projekta u FP7 području ICT (Information and communication technologies). Inicijalna sredstva ovog projekta pomogla bi u koncipiranju takvog budućeg europskog projekta. Usto, preko Centra će se ostvarivati pristup bazama podataka drugih srodnih ustanova u zemlji, regiji i Europi.

III. Očekivani rezultati i značaj projekta

Značaj ovog projekta upravo je u mogućnosti višestrukog i plodotvornog povezivanja domaćih znanstvenika s različitim društvenim subjektima: s pripadnicima hrvatske i međunarodne znanstvene zajednice, s nositeljima nematerijalne kulturne baštine, s nevladinim organizacijama, s predstavnicima lokalne i državne uprave, s pravnim ekspertima koji se bave zaštitom intelektualnog vlasništva i javnog dobra te s gospodarskim subjektima u kulturnom turizmu.

Očekivani rezultati projekta grupirani prema navedenim ciljevima:

I. Razvoj istraživačko-znanstvenih kompetencija:

- znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem,
- zbornik radova sa znanstvenog skupa,
- prikupljena i dokumentirana, po potrebi i mogućnostima digitalizirana terenska građa (npr. predviđa se objavljivanje digitaliziranih snimki hrvatske glazbene baštine pohranjene u Phonogrammarchivu u Beču).

II. Savjetodavne aktivnosti, razvoj ekspertnih znanja i njihova primjena:

- stručne radionice za upoznavanje lokalnih zajednica s Unescovim programom očuvanja nematerijalne baštine uz predstavljanje dobrih praksi,
- priručnik za izradu prijava na popise nematerijalne baštine,
- nastavak suradnje s Ministarstvom kulture, nevladinim organizacijama, lokalnim i manjinskim zajednicama, Hrvatima u dijaspori

III. Osnivanje Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu:

- internetska stranica Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu,
- umrežavanje sa srodnim ustanovama i pojedincima koji posjeduju dokumentiranu nematerijalnu kulturnu baštinu,
- specijalizirane baze podataka,
- izrađen hodogram za djelovanje Referentnog centra i nastavak digitalizacije dokumentacijske građe kao osnova za prijavu na natječaj FP7 (ICT).

Rezultati projekta dijelom će biti usmjereni na bolju vidljivost domaćih stručnjaka na inozemnom znanstvenom tržištu, a dijelom na aktivno sudjelovanje u provedbi sustava očuvanja, popularizacije i brendiranja nematerijalne kulturne baštine. Time bi se ojačala institutska praksa cikličkog prenošenja znanja od

znanstvene sfere (terenska istraživanja i interpretacije), preko savjetodavne djelatnosti za ciljane skupine (administracija i lokalne zajednice) do javnosti (mediji koji promiču Unescove akcije te time posredno i znanstvene rezultate IEF-a). Dosadašnje spoznaje o identitetu i vrijednostima dopunile bi se kritičkim istraživanjem nematerijalne kulturne baštine, njezine popularizacije i suvremenog korištenja.

IV. Potpora ustanove

Istraživanje i dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine te promišljanje njezine uloge u oblikovanju i izražavanju identiteta sastavni je dio trajne djelatnosti Instituta za etnologiju i folkloristiku s ciljem znanstvenoga prinosa nacionalnoj politici njezina očuvanja i zaštite. Institut je jedinstveno središte folklorističkih, etnoloških, etnomuzikoloških i srodnih znanstvenih istraživanja u Republici Hrvatskoj, s težištem na interdisciplinarnim i transdisciplinarnim kritičkim istraživanjima kulture. U strateškome planu Instituta (2010. – 2015.) predviđeno je istraživanje baštinskih vrijednosti hrvatskoga identiteta, kao i osnivanje Referentnog baštinskog centra za nematerijalnu kulturu (v. Znanstvena djelatnost: Strategija na <http://www.ief.hr>).

Istraživanjem hrvatske tradicijske kulture i mnogostrukih načina njezina pozicioniranja u prošlosti i sadašnjosti (od izvedbi unutar lokalnih zajednica, preko smotri i festivala, do medijski posredovanih reprezentacija), uz propitivanje uporišta (povijesnih, društvenih, političkih i znanstvenoteorijskih) na kojima su sazdana raznoliki diskursi o baštini, unaprijedit će se postojeća znanja o vrijednostima baštine i hrvatskoga identiteta.

Razvijanjem institutske Dokumentacije (kao najvećeg i najsustavnijeg arhiva nematerijalne kulturne baštine u Hrvatskoj) u Referentni centar za nematerijalnu kulturu, povezat će se sve ustanove u Hrvatskoj i drugim zemljama koje posjeduju relevantnu dokumentarnu i znanstvenu građu o hrvatskoj baštini, uključujući i baštinu nacionalnih manjina u Hrvatskoj te Hrvata izvan Hrvatske. Time će se osigurati kvalitetnija potpora znanstvenicima u istraživanju a vrijedan fundus dokumenata o hrvatskoj tradicijskoj kulturi, mrežno umrežen s fondovima građe drugih institucija i udruga koje njeguju nematerijalnu baštinu, postat će dostupan široj kulturnoj javnosti (posebice suradnim kulturnim udrugama, nositeljima i poznavateljima baštine, kreatorima turističkih politika i promotorima održivog razvoja).

Predloženi projekt podržava izobrazbu mladih znanstvenika – uz tri znanstvena savjetnika i jednu znanstvenu suradnicu, u suradničkom je timu predviđeno sedam mladih znanstvenika (4 postdoktoranda i 3 doktoranda) te jedan stručni suradnik. Jedna je asistentica, doktorandica, na projekt prijavljena i prihvaćena tijekom prve godine provedbe. Međugeneracijska timska suradnja osigurat će prijenos znanja i iskustava stečenih u dosadašnjim istraživanjima, ekspertizama i valoriziranju nematerijalne kulturne baštine, kao i protok novih ideja.

Institut raspolaže suvremeno opremljenim prostorom Dokumentacije, Knjižnice i Izdavaštva, kao i uredima znanstvenika i suradnika s osobnim računalima i odgovarajućom tehničkom opremom za terenski rad i dokumentiranje građe (snimači zvuka i slike te druga tehnička oprema). Uz dosadašnje iskustvo suradnika u istraživanjima, takva infrastruktura Instituta već u ovome trenutku pruža mogućnost uspješnog ostvarenja predloženog istraživanja.

Svime dosad navedenim predloženi se projekt uklapa i u strateške prioritete, odnosno prioritetne tematske pravce Hrvatske zaklade za znanost.